

kiadványok s azután részletesebben ismerteti a Németalföldön megjelent magyar nyelvű Szentírásokat, nevezetesen a JANSON János 1645., 1646. és 1650. évi, a Misztótfalusi Kis Miklós 1685. 1686 és 1687. évi, az amsterdami 1700 (?)-iki, LUCHTMANS János 1718. évi, MUNTENDAM Anselm 1730-iki, REERS W. János 1737., 1747. (?) és 1765. évi s végül ALTHEER János 1794. évi teljes vagy részletkiadásait. Az ügyes dolgozatot két sikerült hasonmás díszíti.

G—1.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

Zeitschrift für Bücherfreunde. Új folyam. VII. évf. 1. sz. (1915 április.)
 Emil WALDMANN: Fälschungen auf dem Gebiete der Graphik. (Számos érdekes esetet említ a grafika terén fennálló hamisítások köréből. A hamisítók tevékenységét szerfölött megkönnyítik a fényképészeti eljárások. Az ellenőrzés legfontosabb eszköze a fényképfelvételekkel szemben sokáig az volt, hogy a gép lencséje bizonyos fokig elrajzolta a konturokat, amit pontos mérésekkel ellenőrizni lehet, de amióta oly objektíveket sikerült szerkeszteni, amelyek ezeket az elrajzolásokat kiküszöbölik, az utánzatok felismerése ismét rendkívül nehéz.) — Carl WAGNER: Napoleon I. in der Lithographie. (CHARLET és RAFFET Napoleonra vonatkozó s az 1914. évi grafikai kiállításon szerepelt könyvmatának ismertetése.) — 2. szám (május): Ernst. SCHULZ-BESSER: Der Weltkrieg im Scherzbilde. (III. közlemény. Főleg a háború óta megjelenő *Le Rire rouge* c. francia és a háborúra uszítás céljából alapított *Il Numero* c. olasz élclap háborús karrikaturáit ismerteti.) — G. A. E. BOGENG: Deutsche Einbandkunst auf der Leipziger Buch-Weltausstellung 1914. (Az iparművészeti értékű könyvkötészet német képviselői majd mind összeálltak a Jakob-Krausse-Bundba, mely először a lipcsei könyvművészeti világkiállításon lépett fel testületileg. Tagjai jobbára iparművészeti iskolai tanárok, ami abban leli magyarázatát, hogy Németországban a bibliofília még mindig nem erősödött meg annyira, hogy a művészi könyvkötés művelői kizárólag mesterségük gyakorlásából megélhetnének. Ez az első közlemény 12 kötésreprodukciót közöl, melyek kevés eredeti invencióról s nem ritkán ormóttan nehézkességről tanuskodnak.) — 3. szám (június): Ernst SCHULTZE: Die Verdienste Irlands um Schrift- und Buchwesen. (Rövid fejtegetés az írek középkori írás- és könyvművészetéről, közismert adatok összefoglalása.) — 4. szám (július): Botho GRAEF: Deutsche Buchkunst der Gegenwart. (VII. Walter KLEMM osztrák grafikus művészetének jellemzése. KLEMM 1883-ban született Karlsbadban s Bécsben nyerte művészi és műtörténeti kiképezetetését. Legelőször a bécsi Szeccszió 1904-iki kiállításán szerepelt fametszetekkel. Fametszeti és körrajzai főleg a mozdulatok jellegzetességével válnak ki.) — 5—6. szám (augusztus-szeptember): K. von RÓZYCKI: Deutsche Privatbibliotheken. III. Die Freiherrlich v. Cramer-Klett'sche Schlos-

bibliothek in Hohenaschau. (Hohenaschau várának története a XI. századba nyúlik vissza, 1668—1718 közt átépítették s 1904—1907 közt újra helyreállították. Jelenlegi tulajdonosa Theodor von CRAMER-KLETT, a bajor nagyipar egyik legkiválóbb képviselője, nemcsak fényesen rekonstruáltatta az atyja által megszerzett kastélyt, hanem pompás könyvtárt is létesített két egymás fölé helyezett termében. A felső terem mennyezete a XVI. századból való, olasz rokokoszekrényeit templomi butorzatból alakították át, míg az alsóterem egészen modern és rendkívül barátságos. A könyvtár 6000 művet 18.000 kötetben tartalmaz, bele nem értve e számba az apró nyomtatványokat, röpiratokat és autogrammokot. A könyvtár főbűszkesége a kéziratgyűjtemény, melynek közel 100 darabján az írás művészetének VIII—XV. századi fejlődését végig kísérelhetjük. Legrégibb darabja e gyűjteménynek Szt. HESYCHUS: *Leviticum commentaria libri VII.* c. műve a VIII. századból, mely egykor a beauvaisi székesegyház tulajdona volt. Történelmileg fontos darabja a IX. századi ú. n. Codex Goerresianus 16., melynek egy része a *Monumenta Germaniae*ben meg is jelent. A XV. századi darabok közül kiválnak egy Szt. ÁGOSTON: *De s. Trinitate et de doctrina christiana* a VISCONTI-ak címerével s egy a melki kolostrom számára készült *Breviarium*, melyet 3 nagy miniatura, 29 kezdőbetű és keretléc díszít. A nyomtatványok közül különösen értékes a kolostori könyvsajtókból kikerült könyvek meglehetősen gazdag sorozata. A gyűjtemény rendszeresen gyűjti a bajor kolostorokra vonatkozó irodalmat, továbbá a történelmi és mémoireirodalmat s a Monacensiákat.) — Julius ZEITLER: Ein bibliophiles Kabinetstück. (Max SELIGERnek, a lipcsei Akademie für graphische Künste und Kunstgewerbe vezetőjének 50. születésnapja alkalmából két művésznő: Adelheid SCHIMZ és Alice CLARUS kézzel festett litografiákkal kiadta E. T. A. HOFFMANN *Don Juan* c. novelláját, mely a német művészi könyvkiállítás egyik gyöngyszeme.) — Toni KELLEN: Aus der Geschichte des Zeitungswesens in Belgien. (Szerző a legrégebb belga újságlapokat városok szerint csoportosítva ismerteti. Sorukat az anversi *Nieuwe Tijdinghen* nyitja meg, mely úglátszik 1606-ban jelent meg először. Összesen 9 városban jelentek meg a XVII—XVIII. század folyamán újságlapok. Szerző ezután a francia uralom [1794—1815], majd a németalföldi uralom [1815—1830] idejében fennálló hírlapirodalmi viszonyokat vázolja. Az 1815-ben alapított *Journal d'Anvers* még ma is fennáll.)

Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXXIV. évfolyam 1—2. szám. (1917 január—február): K. HAEBLER: Über Typen-Wandlungen in der Wiegendruckzeit. (Újabban megállapították azt a tényt, hogy a két legrégebb Gutenbergbetűtípus, a 36 és a 42 soros biblia típusa egyre tökéletesbült, úgy hogy e betűk különböző állapotainak egész sorozata adódott, melyből igyekeztek a nyomtatványok keletkezési korára következtetni. Hasonló esetekkel más bölcsőkori könyvnyomatók betűkészleteinél is találkozunk s ez az eljárás sem a legrégebb időre, sem pedig a nagy missale-típusokra nem szorítkozik. Így pl. a Delitzschből származó BRANDIS-család könyvnyomatói tagjai többféle betűtípus különböző változatait, állapotait használták.) — Hans LOUBIER: Eine Ausstellung von Bucheinbänden in der königlichen Bibliothek in Berlin. (A berlini

Königliche Bibliothek a Jakob Krausze-Bund kérésére 1916 szeptemberében saját állományából sikerült könyvkötészeti kiállítást rendezett, mely az európai könyvkötészet történeti fejlődését a korai középkortól a XIX. század közepéig bemutatta. A kiállítás anyaga, beleértve a keletázsiai s egyéb keleti darabokat is, 170 kötetből állott. A kiállított darabokról külön cédulakatalogust készítettek. A legrégebb középkori darab egy fatábla capsza, melynek rézveretű tábláiba RUFUS PROBIANUS elefántcsont diptichonja van befoglalva a Kr. u. IV. vagy V. századból. A capsza szent LIUDGER életrajzának egy XI. századi másolatát őrzi piros bársonykötésben. Történeti szempontból értékes az az öt XV. századi metszett bőr-kötés, mely minden valószínűség szerint az eichsfeldi kolostorban készült. A vaknyomású kései gót kötések csoportjában figyelemreméltó darab nem akadt. Néhány korai olasz reneszánsz-kötés, három GROLIER-kötés, két-két MAIOLI és II. HENRIK-féle kötés, továbbá I. FERENC és IV. HENRIK francia királyok egy-egy címeres kötése mellett, főleg a német reneszánsz volt gazdagabban képviselve. Jakob KRAUSZE műhelyéből hat darabbal rendelkezik a könyvtár. Az OTTENREICH rajnai pfalzgraf részére készült kötések közül is volt egy töredék a kiállításon. A XVII. és XVIII. század híres francia mesterei teljesen hiányoztak. E kor legkiválóbb képviselője a frankfurti 1668-iki biblia vörös bőr-kötése, amely talán a heidelbergi udvari könyvkötőműhely terméke. Viszont igen gazdagon van képviselve a könyvtárban a francia empire és restauráció, hála a gróf MÉJAN István-féle Aldina-gyűjteménynek, melyet a mult század negyvenes éveiben vásárolt meg a könyvtár vezetősége. A BOZÉRIAN-testvérek, LEFEBVRE, SIMIER és a két THOUVENIN egyformán jól vannak képviselve ebben a gyűjteményben. A korabeli német mesterek közül Carl LEHMANN berlini kir. udvari könyvkötő válik ki. A keleti kötések sorából FIRDUZI *Sahnáméj*ának aranyozott perzsa kötése, több indiai lakk-kötés, három vaknyomású, érdekesen fűzött ethiopiai kötés s több keletázsiai kötés emelhető ki.) — Karl PREISENDANZ: *Zur Herkunft der Anthologia Palatina*. (A heidelbergi egyetemi könyvtárban megvan az Aldus-féle 1521-iki görög anthologia: *Florilegium diversorum epigrammatum in septem libros* egy példánya, melynek első tulajdonosa Janus GRUTERUS, későbbi birtokosa pedig Fr. SYLBURG volt.) — Fritz BEHREND: *Die literarische Form der Flugschriften*. (A német röpiratok virágkora a XVI. és XVII. század. Egy részük teológiai formák után indult, így sok röpirat a kinszenvedés, a Miatyánk, vagy a katekizmus formáit öltötte magára. Más részük orvosi jelleget öltött, ismét mások a jogszolgáltatás formáit utánozták — ezek sorában főleg az ironikus végrendelet-forma volt közkedvelt — sőt még a matematikai bizonyító eljárás utánzására is akad példa. A XVII. században a szakács- és táncművészet motívumai váltak közkedveltekké.) — Karl GERSTER: *Eine «Iatrohygienische» Bibliothek*. (Szerző röviden ismerteti érdekes orvostörténeti könyvgyűjteményét, melyet a darmstadti Grossherzogliche Hofbibliotheknek ajándékozott.) — Paul LADEWIG: *Zur Systematik des Bibliothekswesens*. (A könyvtártan számára a következő szakrendszert állítja fel: 1) Folyóiratok [országok szerint elrendezve]: 1. Általánosak. 2. Könyvtártudomány. 3. Bibliográfia. 4. Könyvkereskedelem és könyvnyomtatás. 5. Könyvtártechnika. 6. Szociálpolitika. 7. Népevelés. 8. Kritika.

9. Egyéb. — *B*) Jelentések és társulati kiadványok [országok szerint elrendezve]: 1. Akadémiaiak. 2. Egyéb tudományosak. 3. Könyvtárosiak. 4. Szociálpolitikaiak. 5. Népmvelésiek. 6. Társulatiak. 7. Kongresszusok és gyűlések. 8. Programmok. 9. Egyebek. — *C*) Bibliográfia: 1. Általános. 2. A német könyvtudomány [Buchwesen] bibliográfiája. 3. Más országok könyvtudományának bibliográfiája. 4. Egyes német tárgyi osztályok bibliográfiája. 5. Más országok egyes tárgyi osztályainak bibliográfiája. 6. Egyes német szerzők bibliográfiája. 7. Egyes külföldi szerzők bibliográfiája. 8. Névtelen és álneves irodalom bibliográfiája. 9. Egyéb. — *D*) Könyvtárjegyzékek [országok szerint elkülönítve]: 1. Általános katalógusok. 2. Általános tudományos könyvtárak jegyzékei. 3. Tudományos szakkönyvtárak jegyzékei. 4. Általános közkönyvtárak jegyzékei. 5. Népkönyvtárak jegyzékei. 6. Szakjellegű népkönyvtárak jegyzékei. 7. Magánkönyvtárak jegyzékei. 8. Bibliofil könyvtárak jegyzékei. 9. Egyebek. — *E*) Könyvkereskedők és kiadók jegyzékei [országok szerint elkülönítve]: 1. Általános kiadói jegyzékek. 2. A kiadók egyes szakok szerinti jegyzékei. 3. Könyvkereskedői jegyzékek. 4. Antikváriusi általános jegyzékek. 5. Antikváriusi szakjegyzékek. 6. Árverési jegyzékek. 7. Árverési jegyzékek szakok szerint. 8. Egyéb jegyzékek. 9. Könyvkereskedői hirdetések s egyebek. *F*) Gyűjtemények és kézikönyvek: 1. Általános gyűjtemények. Enciklopédiák. 2. Lexikonok. Kézikönyvek. 3. Könyvtártani kézikönyvek. 4. Könyvtártani segédtudományok. 5. Szociálpolitika. 6. Népmvelés. 7. Irodalmi. 8. Szakirodalmi. 9. Egyéb. — *G*) Könyvtártudomány [országok szerint elkülönítve]: 1. Általában. Tankönyvek. 2. Könyvtártörténet és könyvtörténet. [Ókor. Középkor. Újkor a gyorsasajtóig. A tömegtermelés korszaka]. 3. Könyvtárosok és tudósok története. 4. A könyvtárak feladata és funkciója. 5. Tudományos közkönyvtár. 6. Nyilvános népkönyvtár. 7. Kis könyvtárak. 8. Könyvtári eszközök. 9. Könyvtári politika és törvényhozás. — *H*) Társadalomtudomány [könyvtári célokra]: 1. Statisztika. 2. Politika. 3. Nevelés. 4. Nemzetgazdaság. 5. Jog. 6. Államtudomány. 7. Közélet. 8. Közlekedés. 9. Nép. — *I*) Tudománytörténet [könyvtári célokra]. Szellemi tudományok: 1. Bölcsészet és bevezetés a bölcsészetbe. 2. Hittudomány. 3. Nyelvtudomány. 4. Mennyiségtan. 5. Művészet. 6. Zene. 7. Irodalom. 8. Történet és segédtudományai. 9. Földrajz. — *K*) Tudománytörténet. Alkalmazott tudományok: 1. Természettudományok. Földtan és csillagászat. 2. Gyógyászat. 3. Építészet. 4. Mérnöki tudomány. 5. Földmivvelés. 6. Gyakorlati háztartástan. 7. Gyakorlati közlekedéstudomány. 8. Ipar. 9. Térképészet. — *L*) Irás: 1. Általában. 2. Az írás története [ókor, középkor, újkor]. 3. Írástechnika [betűk, írások, hangjegyek]. 4. Különleges írások [gyorsírás, rondírás, könyvtári írás]. 5. Írásanyagok [papiros, faháncs, hártya stb.]. 6. Íróeszközök [tinták, ceruzák, tollak]. 7. Írásművészet [kezdőbetűk, miniaturák, képek]. 8. Sokszorítás [írógépek, sokszorosítógépek]. 9. Egyebek. — *M*) Könyvnyomtatás: 1. Általában. 2. Egyes országok könyvnyomtatásának története. 3. Egyes könyvnyomtatók története. 4. XV. századi könyvnyomtatás [országok, városok szerint]. 5. XVI. századi könyvnyomtatás. 6. XVII—XVIII. századi könyvnyomtatás. 7. XIX. századi könyvnyomtatás [a gyorsasajtó kora országok szerint]. 8. XIX. századi könyvnyomtatás [a rotációs gép kora]. 9. XX. századi

könyvnyomtatás [a szedőgép kora]. — N) A könyvnyomtatás technikája
1. A típusok és lapok előállítása. 2. Típusformák. 3. Szedés- és nyomtatás-
formák. 4. Sajtók. 5. Nyomtatási eljárások. 6. Képnymás. 7. Vaknyomás.
8. Kisegítőgépek és technikák. 9. Egyebek. — O) Könyvkereskedés: 1. Általá-
ban. 2. Könyvkereskedés története. 3. Könyvkiadás. 4. Könyvkereskedés [sorti-
ment]. 5. Antikváriatus. 6. Mű- és hangjegyekereskedés. 7. Kolportázs. 8. Köl-
csönkönyvtár. 9. Kiadói és szerzői jog. — P) Könyvkezelés: 1. Általában.
2. Könyvkötés [a XV. századig, a XVI—XVIII. század, a XIX—XX. század].
3. A könyvkötés technikája. 4. A könyvkötés részei. 5. Bibliofil kötés.
6. Könyvkötőszerszámok. 7. Könyvkötőgépek. 8. Könyvkötőtarifák. 9. Egyebek. —
R) Könyvtárigazgatás: 1. Személyzet. 2. Belső üzem. 3. Külső üzem. 4. Köny-
vek konzerválása. 5. Könyvgyarapodás. 6. Munkafelosztás. 7. Háztartás. Kal-
kuláció. 8. Számvitel. Statisztika. 9. Egyéb. — S) Katalogizálás: 1. Általában.
2. Cédula- és kötetkatalogus. 3. Nyomtatott katalogus. 4. A közönség részére
szánt katalogusok. 5. Növendéki lajstromok. 6. Szerzők szerinti katalogusok.
7. Tárgy- és rendszókkatalogusok. Mutatók. 8. Helyrajzi katalogusok. 9. Spe-
ciális katalogusok. — T) Osztályozás és felállítás: 1. Általában. 2. Elméleti
tudományrendszerek. 3. Gyakorlati tudományrendszerek. 4. Tizedes osztályo-
zás. 5. Egyes tudományszakok rendszerei. 6. Szakkönyvtárak rendszerei. 7. Nép-
könyvtárak rendszerei. 8. Raktárrendszerek. 9. Egyebek. — U) Könyvtáráépítés
és berendezés: 1. Általában [hely, fekvés, alapelvek, tervek, kalkuláció].
2. Nyilvános könyvtárak: a) Múzeális könyvtárak. b) Szaktanulmányi könyv-
tárak. c) Magánkönyvtárak. d) Népkönyvtárak. 3. Építési anyag és építkezés
[ács, kőműves, festő, üveges, kárpitos, cserepes]. 4. Térbeosztás: a) Raktár.
b) Olvasóterem. c) Igazgatás. d) Forgalmi helyiségek. e) Mellékhelyiségek.
5. Technikai berendezések: a) Világítás és installáció. b) Fűtés. c) Szellőztetés
és porszívó. d) Könyvszállító berendezések. 6. Könyvvállványok. 7. Butorzat.
8. Könyvtári szükséglet. 9. Könyvkötési szükséglet.)